

Ministru prezidenta Ivara Godmaņa runa Gēteborgas Starptautisko grāmatu gadatirgus atklāšanā Gēteborgā 2008. gada 25.septembrī

Ekselences, dāmas un kungi, literatūras draugi!

Latvijas piedalīšanās Gēteborgas starptautiskajā grāmatu gadatirgū ir nozīmīgs kultūras fakts.

Tā ir daļa no Latvijas kultūrpolitikas starptautiskās dimensijas, un vienlaikus pašsaprotams Latvijas un Zviedrijas kultūras apmaiņas process. Latvija jau vairākkārt ir piedalījusies Gēteborgas grāmatu gadatirgū, taču īpašā viesu statusā mūsu valsts ir pirmo reizi.

Šo godu un uzmanību Latvija izpelnījusies tās jubilejas gadā, jo 1918.gada 18.novembrī Latvija tika proklamēta kā neatkarīga valsts. Mūsu klātbūtne šeit ir daļa no Latvijas deviņdesmitgades svinībām. Tas ir iemesls, kādēļ jūs mūsu pasākumos atradīsiet nosaukumu Latvija 90.

Latvijas centrālā vieta šī gada Gēteborgas grāmatu gadatirgū ir loģiski pamatojama. Un pamatojama ne tikai ar to, ka ikvienas valsts, ikvienas kultūras, ikvienā valodā rakstīta Literatūra ar lielo burtu ir tā vērtā, lai par to interesētos un koptu kā daļu no cilvēces mantojuma un neatņemamu cilvēka dvēseles sastāvdaļu.

Loģisks mūsu centrālais statuss Gēteborgā ir mūsu valstu abpusējo kultūras sakaru dēļ, kur literatūrai, jo īpaši kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas laika, ir bijusi centrālā vieta. Runāsim atklāti, tā nav tikai Latvijas valsts vēlme kādu dienu kļūt par Ziemeļvalstu tipa demokrātiju, tā nav tikai kultūrpolitiski mērķtiecīgi virzīta darbība. Lielā mērā, un pat galvenokārt, tas ir viena cilvēka – latvieša un reizē Zviedrijas literāta – Jura Kronberga nopelns, kurš visus šos gadus ir darbojies kā vēstnieks starp mūsu valstu literatūrām. Tieši viņa tulkojumi un nerimstošā popularizatora darbība ļāva cienījamajai Zviedrijas Literatūras Akadēmijai vairākkārt lemt par mūsu izcilās dzejnieces, diemžēl jau mūžībā aizgājušās Vizmas Belševicas iespējamo pretendēšanu uz Nobela prēmiju literatūrā. Paldies Kronberga kungam, paldies viņa Zviedrijas kolēģiem, kuriem ir bijis svarīgs viņa kā eksperta viedoklis.

Latvijas centriski – labējā valdība allaž ir atbalstījusi nopietnas privātas iniciatīvas, un kultūra šeit nav izņēmums. 2006. gadā pēc latviešu talantīgās un sabiedriski rosīgās rakstnieces Noras Ikstenas iniciatīvas ar nopietnu Latvijas valsts finansiālu atbalstu tapa Ventspils Starptautiskā Rakstnieku un tulkotāju māja, kurā, cita starpā, ir viesojušies vairāki zviedru literāti. Pašas mājas koncepcija lielā mērā radās, iedvesmojoties no Visbijas, kur jau izsenis pastāv šāds rakstnieku un tulkotāju rezidenču centrs, kurā radošu gaisotni baudījis ne viens vien latviešu literāts. Ventspils Starptautiskā Rakstnieku un tulkotāju māja tapa un turpina darboties ar rosīgās zviedrietes, bijušās diplomātes Gunillas Forsēnas palīdzību.

Gēteborgas gadatirgus ir veltīts ne tikai grāmatai, bet arī bibliotēkai. Tas ir iemesls, kādēļ Latvijas stends ir jaunās Latvijas Nacionālās bibliotēkas, dēvētas par Gaismas pili, nosacīts modelis. Bibliotēku sākām celt šī gada jūnijā, bet 2012.gadā tā vērš savas durvis lasītājiem, uzsākot pildīt savas daudzveidīgās funkcijas.

Dāmas un Kungi!

Šajās dienās Gēteborgā te runās par to, kā latviešu literatūra izdzīvoja Padomju laikus, par latviešu literatūras gaitām ārpus savas zemes pēckara pirmajā desmitgadē, kur Zviedrijas latviešu literātiem bija īpaši svarīga loma. Un mēs, protams, sniegsim ieskatu šodienas latviešu literatūras procesos. Un no šī, tīri literārā viedokļa, vairs nav būtiski tas, ka esam kaimiņi, ka Kārlis XII. pazaudēja savu zābaku Latvijā, ka Rīgas operas viesizrādei Stokholmā 1925. gadā bija lieli panākumi, ka 1926. gadā Latvija uzvarēja Zviedriju futbolā ar 4:1, bet trīs gadus vēlāk ar 0:10 zaudēja. Jo latviešu literatūras nozīmīgākie teksti, manuprāt, spēj radīt interesi, uzrunāt cilvēka prātu un emocijas neatkarīgi no ģeogrāfiskā attāluma.

Varbūt tomēr pats galvenais – pat mūsu informācijas laikmetā – ka grāmatu gadatirgus apmeklētājiem būs iespēja klausīties mūsu rakstniekos, iegādāties viņu darbus, kā arī tikties ar viņiem un parunāties.

Nobeigumā vēlos uzsvērt to, ka Latvijai ir liels gods būt viesu valsts statusā 2008.gada Gēteborgas grāmatu gadatirgū. Paldies Latvijas rīcības komitejai, kuru izveidoja Kultūras ministrija, kā arī tiem Latvijas literātiem, kas te atbraukuši. Paldies Latvijas vēstniecībai Zviedrijā, īpaši Viņas ekselencei vēstniecei Elitai Kuzmas kundzei. Un sirsnīgs jo sirsnīgs paldies gadatirgus vadībai, kas mūs ne tikai uzaicināja, bet arī sniedza palīdzīgu roku organizatoriskajā un intelektuālajā darbā.

Dziesma, dzeja un stāsti allaž palīdzējuši cilvēkiem izdzīvot grūtos laikos un situācijās. Tā arī latviešiem – lai tādēļ man atļauts nobeigt ar latviešu tautas dziesmas četrindi, kas noderīga daudzos dzīves posmos:

Bēdu, manu lielu bēdu,
Es par bēdu nebēdāju.
Liku bēdu zem akmeņa,
Pāri gāju dziedādams.

Paldies!